

Öğretmen Yetiştirmek Ne Demek?

Hasan Gülerüz¹

Öğretmen yetiştirme kavramı ilk bakışta sıcak, sevecen görünse de eleştirel bakınca “ürkütücü, düşündürücü” bir içeriği ve bilinmeyenleri barındırıyor! Demek ki, öğretmen yetiştiriliyor! Yetiştiriliyorsa, bir yetiştireni, yetiştirenin amacı ve de yetiştirenin işi çekip çevirecek yetkisi, ekonomik gücü vardır. Kamu adına yapılan planlama ve eylemde elbette kamu yararı asıldır.

Eğitimin niteliği ile ekonominin başarısı arasında güçlü bir bağlantı vardır. Bu sadece bir hipotez değildir; ölçülebilir bir durumdur. ... Eğitim sistemimizdeki yetersizliklerin büyük bir ekonomik durgunluğa eşdeğer etkisi var ve bu etki kalıcıdır. Toplumun değişim dönüşümünde eğitim önemli bir araçtır. Bu aracın çalıştırılmasında en önemli öge de öğretmendir. Okulu, programları yapmak, kitapları yazıp basmak yetmiyor, bu işin kim nasıl yapacak? İşte burada istenen nitelikleri taşıyan öğretmenin yetiştirilmesi ortaya çıkıyor.

Konfiçyus ve Sokrates'ten beri eğitimciler eğitimin iki amacını fark etmişlerdir: 1. Geçmişin anlam ve önemini iletmek ile 2. Genç insanları geleceğin engellerine hazırlamak. Ömür boyu öğrenmek, sürekli öğrenmek demektir. Bu süreç içinde öğrendiklerimizi unutmak ve bağlam değiştikçe yeniden öğrenmektir. Süre giden yansıtıcı düşünme, öngörü ve harekete geçme süreçlerini içerir. Öngörü, gelecekte neye ihtiyaç duyulacağını veya bugünkü hareketlerin gelecek için nasıl sonuçlar doğuracağını tahmin etmek amacıyla “analitik” veya “eleştirel” düşünme gibi bilişsel yetenekleri kullanır. (Schleicher, 2019: 33, 34)

Eğitim geçmişin kazanımlarından beslenirken, geleceğe dönük olarak kişiye sorun çözme becerileri kazandırma, engelleri aşma kapasitesi

kazandırma eylemidir. Eğitimin niteliği ile ekonomi arasında yüksek düzeyli bir ilişki vardır. Eğitimin bir amacı da sadece kendini tekrar değil, geleceği okuma, toplumsal gidişin önünü, yönünü görme, çıkacak olası problemleri aşmada kişiye öngörü, çözüm gücü ve becerisi kazandırmaktır. Burada “eğitim”, kuramsal öngörülerini ve programlarıyla toplumun önünden giden stratejik bir kurum, yapı olarak görülmektedir. Düşünme, çalışmada çözümleyici ve yaratıcı yöntemler kullanılıyor. Bu stratejilerle eğitim tutucu değil, değişimci ve öngörüsü olan dirik bir yapıdır. Bu yapının arkasında yönetsel erkin, onun kurduğu sistemin itici gücü vardır. Bu güç değişince, gücün istemlerine göre, eğitime ve öğretmene bakışı da değişebiliyor.

Eğitimin bu özellikleri kazanabilmesi için yerleşikliği, araştırma, inceleme ve denemeye gereksinimi vardır. Elbette, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte yeni bir öğretmene gerek vardı. Bu öğretmen, Cumhuriyetin programını, öngörülerini topluma taşıyacaktı. Bu yapının üretime dayalı ekonomik bir boyutu da vardı. Bunda ne kadar başarılı olduğunu, geribildirimle nelerin düzeltilmesi gerektiğine ilişkin bir çalışmanın yapılabilmesi için de zamana gerekliydi.

Köy Enstitüleri, esasen kırsal ağırlıklı nüfusun beşerî sermaye donanımını olabildiğince az masrafla geliştirme amacıyla kurulmuş, bununla beraber olarak “Sadık yurttaş yetiştirme!”, böylece rejimin rıza üretim tabanını genişletme” niyeti güdülmüştü. Köycü popülizm üzerinden “Türkleştirmeyi ikmal etme” amacı da gözetilmişti, tabii!. (Bora, 2020: Birikim, 372. sayı.)

Bora, ironik ve çokbilmiş bir dil kullanarak “Az masrafla okullar kurarak ekonomik sermayeyi geliştirmek, ‘sadık yurttaş’ yetiştirme” ve köycülük popülizminden hareketle “Toplumu Türkiyelileştirme ve Türkleştirmeyi gerçekleştirmek” adımı olarak görüyor. Üst ve ultra bir otorite(!) olarak Şerif Mardin 1977’de, öğrencileri “Beşinci sınıftan itibaren küçük ukalâ ideologlar!” haline getiren bir eğitim sistemimiz olduğundan söz etmişti ya, diyerek bu küçümsemeye de katılıyor.

Biraz sonra da sisteme haksızlık olmasın babından:

¹Eğitim programcısı, yazar.

Sırf “emek süreciyle öğrenmeyi birleştirme düsturu” uğruna, peşine düşmeye değer. Yüksek teknoloji çağında bir fantezi değil, aksine “insanı insan yapan melekeleri canlı tutmak için önemlidir” bu. Bedenini çalıştırarak ve onu tanıyarak, elini kullanarak öğrenmek! (Bora, 2020, Birikim Nisan 372)

Emeğin kullanımı, insanın doğayla ilişkiye geçmesi, bedenin çalışması, ellerin kullanılmasına yol açtığı için değer verilebilir değerdedir. Bu eğitim süreci içinde ekonomik ve düşünsel anlamda, gelişen, değişen toplum, siyasal olarak “yöneticilerini”, doğayı, üretim ve tüketim biçimini de değiştirecektir. Böylece değişim süreci, sürekli değişmeye dayalı olarak “**sürekli devrim**” devam edecektir.

Bu anlatılan zincirleme diyalektik toplumsal değişim yasasıdır. Ancak değişim sürecini öğretmenin başlatması, işin ez zayıf halkası olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmen doğrudan ekonomiyle, teknolojiyle bağlantılı bir altyapı ve organizasyondan yoksundur. Eğitim eninde sonunda bir doğal olmayan bir kurgudur. Bu doğal olmayan kuramsal yapıdan sürekli devrim, sürekli değişim ve sürekli dönüşüm çıkabilir mi? Değişim ve dönüşümde güç, gücün ekonomik üretkenliği, toplumsal bilinci, örgütlenme yapısı ve ideolojisi önemli belirleyicilerdir.

Toplumların daha mutlu olabileceği, üretimden daha çok pay alacağı değişim ve dönüşümlere doğru yönelişi kaçınılmazdır. Değişmeyen tek dirik yapı ve anlayış değişiminin değişmemesidir. Değişime direnirseniz, beslenemez, su içemez, üreyemez, kendinizi koruyamaz ve de “Neandertaller” gibi yok olursunuz!

“Yeni devrin, Cumhuriyet devrinin Türk Milletinin ilerleme ve yükselme devri olduğunun en maddi delili, ‘Maarif alanındaki başarılarıdır.’ Bu başarıları sağlayan amillerin başında en başta Sayın Milli Şefimiz, Reiscumhur İnönü’nün, yurdun her köşesinde öğretimin her türlüşünü yakından görmeye çalışmak suretiyle gösterdikleri yüksek ilgi ile Cumhuriyet Hükümetinin maarif davalarını halletmek için ‘planlı’ ve ‘programlı çalışmanın’ yol tut-

masının büyük önemi vardır. Köyüne iğreti ve sığıntı bir unsur olarak değil, ‘Cumhuriyetçi’ ve ‘İnkılâpçı’ bir önder hüviyetiyle yerleşmek üzere giden ‘yeni öğretmeni’ burada rahatça barındırmak için oturacağı evini kurmak düşünülmüş ve 1083 öğretmenevi inşa ettirilmiş, 136 ev de onarım suretiyle tamamlanmıştır. (T.C.M. V, 1945:1)

Belgede açıklandığı üzere Yeni devrin, “Türk Milletinin “**ilerleme**” ve “**yükselme devri**” olduğu ve bunun da maddi kanıtı, “**Maarif alanındaki başarılarıdır.**” biçiminde ifade edilmektedir. Yukarıdaki açıklamaları destekleyen belge: “Cumhuriyet Hükümetinin Maarif Davalarını halletmek için “planlı” ve “programlı” çalışmanın yol tutmasında, “**Cumhuriyetçi**” ve “**İnkılâpçı**” bir önder olarak öğretmen baş etken olacaktır.

Bu öğretmenin arkasındaki güç de başta sayın Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Maarif Vekaleti ve Devletin diğer kurumlarıdır. Öğretmen, “**Yeni Devrin**” önemli bir uygulayıcısı, bilgi taşıyıcısı, beceri kazandırıcısı olacaktır. Burada yeni sistemin, ekonomik ve sınıfsal gücün temsilcisi olarak politik aktörler görülüyor. Politik aktörler, çekilince yapının bir diğer ifadeyle kurulan sistemin tıkanması söz konusudur.

Kendi Kendinin Öğretmenleri

Herakleitos’e; “**Bir nehirde iki kez yıkanılmaz!**” derken, kendini tekrar edemezsin, nehir akıyor, sürekli değişime ve yenilenme sürecine işaret ediyordu. Marx da, “**Bize gelene kadar yapılanlar dünyayı anlamaya, tanımlamaya yönelik çalışmalardı; biz dünyayı anladık, bu bize yetmiyor, biz dünyayı değiştirmek istiyoruz!**” diyordu. Biz derken, kimi kastediyor? Yeni bilişsel(zihinsel) bileşimi(sentezi) yapanları. Bu yeni bir ekonomik sınıf olacağı gibi, yeni entelektüel bir katman da olabilir. Marx, dayandığı ekonomik katmanı, doğrudan emek harcayarak üreten “işçi sınıfını” ve onun ortaklarını tanımlıyordu. Kendisi entelektüel bir güç ve “ütopya” kurucuydu. Ütopyası Manifestoyla ilan edilmişti.

Öğretmen, değişimci katmanla işbirliği yaparak, değişim sürecinin etkili bir dışlisi olarak görülmektedir. Oysa ki, sistemin bir dışli olarak öğretmenin iş görmesi diğer dışlilerin çalışma hızına, uyumuna, hızdaki kararlılığa bağlıdır.

Öğretmen, egemenin gücüne, desteğine, bu güçler ifadesi olan “*programlar, yasalar, tüzük, yönetmelik*” ve “genelgelere” göre iş yapar. Öğretmen: “*Durumdan görev çıkaramaz!*” Bu “Durumdan görev çıkarma”, sisteme müdahale, dahası çatışma olarak algılanır. Sistem buna “*müsaade*” değil, “*müdahale*” eder.

Öğretmen, “sistemin açık” ve “kullanılmayan hedefleri, hedef sınırları” sistemin gücü olan yasa, yönetmelik ve diğerleri destek verdiği ölçüde, öğretmenin bilim, sanat ve öğreticilik gücü kadar “*sınırları*” zorlayabilir. O sınırlarda geliştirici bazı çalışmalar yapabilir. Bu bir anlamda onun sınırlı özgürlük, örtük program ve yaratıcılık alanıdır.

İnsanlığın “*Sokrat, Platon, Heraklit, Budha, Konfüçyus, İbni Sina, Farabi, Galileo, Lavosair*” vb gibi insanlığın büyük öğretmenleri vardır. Bunlar doğrudan öğretmen okulu ve hatta okul mezunu değildir. Belli sistemlerden, bilgi kaynaklarından beslenerek “bilen”, “söz söyleyen”, “otodidakt” olarak da kendi kendinin öğretmeni, “yazan” ve “öğreten” oldular.

Öğretmenin *1. Ne öğreteceği, 2. Niçin, 3. Nasıl öğreteceği*, programlara uygun düzenlenmiş kitaplar, yardımcı kaynaklar, kılavuzlarla belirlenmiştir. Belli çalışma aşamalarından sonra *4. Ne düzeyde öğrettiği* de değerlendirmelerle belirlenir.

Öğretmen, düzenlenmiş bir yetişenin amaçları, yöneme, içeriği göre öğrenme yaşantılarını düzenleyecektir. Bunu yapabilecek şekilde de yetiştirilir. Sisteme alınırken de “alan yeterliliği”, ve “mesleki yeterlilik” açısından biçimlendirilmişlik (pedagoji formasyon) belgesi istenir. Sistem içindeyse, yeniliklere uyum sağlaması için hizmetiçi eğitime alınır ve pedagojik olarak biçimlenmesi sürdürülür.

Öğretmenlerin yönetime katılma, iş güvenliği, eğitim ortamının düzenlenmesi, uygun ücret talebi, akademik yükseliş, akademik özgürlük hakkı olarak yazı yazma, görüş belirtme, sistemle işbirliğinde çalışma ve sistemin işleyişini eleştirme hakkını kullanabilir. Sistem içindeki sendikal gücüne dayanarak istemlerinin karşılanmadığında işi yavaşlatma, bırakma, boykot gibi eylemlerle ısrarlı olabilir.

Belgelerde ve Literatürde Öğretmen Tanımları

Türkçe sözlüğünde öğretmen: Öğretmen, “*Mesleği ‘bilgi öğretmek’ olan kimsedir. Muallim, muallime. Öğretmek, “1. Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak, 2. “Yetenek” kazandırmak, 3. Bilinmeyen bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak” olan kişidir.” diyor sözlüğümüz. (TDK, 2005: 1533)*

Sözlük, öğretmenliği “bilgi öğreten, beceri kazandıran” bir meslek olarak görüyor. Kişinin kazanması için mesleğine uygun eğitim düzenlemeleri yapıyor.

Yetenek: “*1. Bir kimsenin bir şeyi ‘anlama’ ve ‘yapabilme’ niteliği, kabiliyet. 2. Bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite. 3. Kişinin kalıtıma dayanan ve öğrenmesini çevreleyen sınır. 4. Dışarıdan gelen etkiyi alabilme gücü. (TDK, 2005:2174)*

Sözlükteki açıklamadan, anlıyoruz ki, öğretmen, “*çocuğun öğrenme kapasitesini*” ve de öğrenme “*sınırlarını geliştirmekle*” de görevlidir. Bunu toptan yapamayacağına göre, “tek tek bireyi” ve “bireylerin oluşturduğu sınıf düzeyini” dikkate alması, sınıfı, sınıftaki farklı özel-

likteki bireyleri tanınması ve bu verilere uygun öğrenme yaşantıları düzenlemesi gerekiyor. O zaman bindirme programlarla değil, sınıf, çevre gerçeğine göre bunu yapabilir.

Meslek(ar), “Bir kimsenin ‘geçimini sağlamak’ için sürekli yaptığı iş. 2. Uğraş, 3. Birbirine bağlı bilimsel, felsefi düşünceler birliği, 4. Bir fikir çevresinde toplanmış çeşitli bilgiler, dizge, sistem 5. Çığır; okul, ekol” (TDK, 2005:1377).

Sözlük, mesleği geçim için sürekli yapılan bir iş olarak tanımlıyor. Öğretmenliği de geçimini sağlamak için yapılan iş, meslek olarak görüyor. Sözlük yolculuğuna devam edelim:

Öğretmen, “1. Resmi ya da özel bir eğitim kurumunda öğrencilerin öğrenme yaşantılarına “kılavuzluk etmek” ve “yol,” göstermek “yön vermek” amacıyla “Görevlendirilmiş kimse-dir”. 2. Belli alandaki zengin ya da olağanüstü yaşantısı, eğitimi, bunların her ikisi yüzünden kendisi ile temasa gelen başka kişilerin büyüme ve gelişmesine hizmeti dokunan kişi. (Öncü, 2000:866; Bakırcıoğlu, 2016: 1167,1168)

Bu sözlüklerde öğretmenle ilgili olarak öne çıkan özellikler: 1.Öğrencilere **kılavuzluk(rehberlik) eden**, 2. **Yol** ve 3. **Yön gösteren** 4. Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için “**görevlendirilmiş kişidir**”.

Demek ki, öğretmen bir *rehber; yol ve yön gösteren kişidir*. Öğrenci kendi “yönünü” ve “yolunu” kendi bulmaz öngörüsü, anlayışı vardır. Bir yol gösterici olarak öğretmenin işaretine göre öğrenci yönlenecek ve o yön üzerinde yol alacaktır! O yön ve yol üzerinde ne kadar gidip gitmediği de “ölçme değerlendirmelerle”, denetim süreçleriyle ortaya konacak.

“Ülkemizde neden yaratıcı öğretmen çıkmıyor?” sorusuna uzun yıllar yanıt aradım. Öğretmenin sistem içindeki eylemleri oldukça sınırlı, mesleki ve akademik özgürlüğü yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş ve sınırlandırılmıştır.

Osmanlıca sözlükte öğretmenin eş anlamlısı olan **muallim**: “ilm’den c.: muallimin: 1. Talim eden, öğreten, öğretmen, hoca. Muallimi evvel(ilköğretmen): Aristo; muallimi sani(ikinci öğretmen): Farabi’dir. Muallimat, kadın öğret-

menler; muallimin, erkek öğretmen **Ar**, mu’alim **عالم** [‘lm II fa.] talim eden, öğretmen, **Ar ta’līm** (...)² [II msd.] ilim öğretme→ **ilim**. Ta’lim, ilm’den, öğrenme, öğretme, öğretim, öğretilme, 2. Okutma, ders verme. İlm(a.), ulum 1. Bilme, biliş, bir şeyin doğrusunu bilme. 2. Okuyarak öğrenilen, bilgi, nazari bilgi. (Develioğlu, 2002: 428, 657, 658,1030)

Muallim, öğreten, talim ettiren, bil, biliş, bilgi temelli etkinlikler, öğretme ve öğrenme yaşantılarını düzenleyen “kişi” anlamına geliyor. Türkçenin Büyük Türk Sözlüğü Divan-ı Lügat-İt Türk’te öğretme ve öğretmen:

“**Öge**”, **çok akıllı**, yaşlı kimse, ulusun büyüğü, *ög-ermen*, (*idhimni*) *ögermen*, *bilgini yügermen*, *könğülni tügermen* *erdem üze türünür*. *Tanrımı ögerim*, *bilgi toplarım*, *gönlümü bağlarım*, *gönlüm fazilet üzerine düzülür*. *Olmanğa bilig öğretti*. *O bana bilgi*, *edep*, *hikmet öğretti*. *Ögüt*, *ögüt*, ‘*vaaz*’. *Oğul*, *benden ögüt al*, *fazilet dile*, *Ulus arasında büyük bilgin ol*, *bilgini yay*. *Öğretür*, *öğretmek*. (Kaşgarlı,1999: IV.451,II. 243,I.51, 261)

Öğretmen belli “yeterlilikleri”, “öğretme niteliği” olan bir “hizmet” elemanıdır. Yönü ve yolu çizen gelecek tasarımı olan “*öğretim programları*”, programın, hizmet verdiği kurumun amaçlarıdır. Öğretmen burada bir rehber, danışman dahası bir eğitim uygulayıcısıdır. Kurulmuş olan sistemin işleyiş biçimine (olagoritmaya) göre çalışır. Programı çevreye, çocuğun düzeyine göre ayarlama, öğrenme yaşantılarını sınıfın niceliği, niteliğine göre düzenleme görev, yetki ve sorumluluğu vardır.

Öğretmen ve İdeoloji

Öğretmen, ideolojik meslekler midir? Mesleklerin ideolojisi var mıdır? Bir başka deyişle her mesleğin bir ütopyası, bağlı olduğu bir sınıfsal katman ve onu düşünce temeli olan felsefi temel yok mudur? Evet, vardır. İşte o sınıfın gelecek beklentisi, yönetim felsefesi bir düşünce sistemiğini ve bir ‘ide’yi de barındırır. İde, temel güç, enerji ve düşüncedir.

İdeoloji nedir?

Sahi bir ideolojiye sahip olmak iyi midir, kötü

² ميعل عت

müdür? Kime göre, hangi ideoloji?

Türkçe Sözlüğümüzde ideoloji:

“*Siyasal*” ve “*toplumsal*” bir “*öğreti*” oluşturulan, bir hükümetin, bir partinin, bir gurubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşüncelerin bütünü kapsar,” (TDK, 2005: 936) biçiminde açıklanıyor.

İdeoloji, kendi içinde “*felsefi, bilimsel, hukuksal, ekonomik, moral ve estetik değerler bütünlüğünde oluşturulan bir öğretim, yol ve yön gösteren bir ütopyadır.*” İde, temele konan maddi ya da anlamsal düşünce, onu bilimsel çerçevesini *hukuk, bilim, moral ve etik* değerlerle oluşturma da “*lojik*” yanını oluşturur.

Bir başka kaynakta İdeoloji:

İdeoloji, (Os. ‘İlmi tasavvur’, ilmi suveri akliye, mebhastül fikir, Fr. *İdeologie*, Al. *İdeologie*, İng. *İdeology*, İt. *İdeologia*). Toplumun maddi alt yapısınca belirlenen siyasal, felsefi, dinsel, sanatsal vb gibi düşünce biçimlerinin bütünü olarak tanımlanıyor. (Hançerlioğlu, 1979:20)

Burada ideoloji, *toplumun üretim, tüketim düşünüş, inanç, sanatsal yapı bütünlüğünde oluşturulan yeni bir düşünce, yeni bir yol haritasıdır.* İdeolojinin bilimsel, maddi ve toplumsal dayanakları vardır. Yönetmel katmanın Kurguladığı ideolojinin dünya anlayışını büyük oranda üretim biçimi, elde edilen ürünün paylaşımı, dağıtım süreçlerini örtük olarak kapsamaktadır. İdeoloji boş kurulan bir hayal ürünü değil, bir gelecek projesi, programı ve ütopyasıdır. Bir toplumsal yönetim, gidiş doğrultusu oluşturma tasarımıdır. Kurucuları kimse, hangi ekonomik tabandansa felsefi temelleri de oradan, onlar tarafından biçimlenir.

Öğretmen, eğitim sisteminin önemli ve etkin öğelerinden biri olması nedeniyle ideolojik kurguda dikkate alınacaktır. Bir diğer anlamda öğretmenin yetiştirilmesinde “*öğretim programının amaçları, içeriği, neleri, nasıl yapılacağı uzmanlar aracılığıyla belirlenir. Öğretmenin yeni vizyonu ile idol, ideoloji yüküyle bir misyoner olmasını gerektiriyor.*” 1. Cehaleti yenmek, 2. Nur (ışık) saçmak, 3. Nur taşımak, 4. Halkı bilinçlendirmek, 5. Halka inanç (ütopya) aşılacak gibi söylemleri olabilir.

İdeolojinin *halka dönük*, bilimsel temellerden sapması, gelecek vaat etmemesi öğretmenin bilmekten, sınıfta olmaktan, bilimden, öğretme-likten doğan gücüyle bu duruma itiraz edebiliyor. Bu sefer de öğretmenin sistemle çatışması derinleşiyor, baskılanmasına ya da sitem dışına çıkarılmasına yol açabiliyor.

Alman İdeolojisinin eleştirisinde, ideoloji:

“*Egemen sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir; başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen zihinsel güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretim araçlarını da emrinde bulundurur; bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır. Egemen düşünceler, egemen maddi ilişkilerin düşünsel ilişkilerinden başka bir şey değildi. Egemen düşünceler, fikirler biçiminde kavranan maddi egemen ilişkilerdir.*” (Marx ve Engels, 2018: 72,73)

Gücü elinde bulunduran egemen sınıfın çıkarları ile egemen düşünceler arasında doğrudan bir ilişki kuran Marx, egemen sınıfın düşüncelerini maddi üretim araçlarıyla diğer sınıfların bilişsel dünyaları üzerinde etkili olmaları, onları yönlendirmeleri olduğunu ileri sürmektedir.

Bir başka kaynağa göre ideoloji:

“*Siyasi, hukuki, etiksel, estetiksel, dinsel, felsefi görüş, fikirlere ilişkin bir “sistemdir”.* Bu anlamda, ideoloji, üst yapının bir parçasıdır. Sonuç itibarıyla ekonomik ilişkileri yansıtır. Muhafız, aykırı (antagonistik) sınıflı bir toplumda ideolojik mücadele sınıflar mücadelesini ifade eder.

İdeoloji bilimsel ya da bilim dışı, gerçeğin doğru ya da yanlış bir yansıması olabilir. Tepkici (reaksiyoner) sınıfların çıkarları yanlış bir ideolojiyi besler; ilerleyici, devrimci sınıfların çıkarları ise bilimsel bir ideolojinin gelişmesine yardım eder.

İdeolojinin gelişimi ekonomi tarafından belirlenir; fakat ideoloji nispi ölçüden bir bağımsızlığa sahiptir. Bu nispi bağımsızlık, ideolojinin kapsamını ekonomi tarafından doğrudan doğ-

ruya açıklanamayışında ve de ekonomik gelişim ile ideolojik gelişimin belirli bir ölçüde eşitsiz oluşunda ifadesini bulur. (Rosenthal ve Yudin, 1980:226)

Bu tanım göre de, *ideoloji, ekonomi, bilim, felsefe, estetik, dinsel temelli bir düşünsel sistem olabilir.* Ayrıca, yönetsel, değişime ilişkin yol gösterici düşünsel bir gelecek tasarımıdır. Her ideolojik tasarımın temelinde bir ekonomik yapı, ekonomik yapının işleyişini sağlayan katmanlar, ekonomik güç sahipleri vardır. İdeolojik kavga da bu katmaların daha fazlasına sahip olma, sisteme egemen, sisteme ortak olma, sistemi yönetme, üretimin artan değerinden daha çok pay alma kavgasıdır

İdeoloji, bilimsel, mantıksal tutarlılığı olan bir düşünsel yapı olacağı gibi, bilimsel temeli, iç tutarlılığı olmayan bir düşünsel yapı olarak da kurgulanabilir. *Bilimi, geleceği, özgürlüğü, eşitliği, demokratik katılımı, hukuksal bağlayıcılığı esas alan ideolojilerin bilimsel bir tabana oturduğu söylenebilir.*

Cumhuriyetin ve Günümüzün Öğretmeni

Öğretmen, “siyasal, ekonomik toplumsal sistemin” dışında birisi değil, onun kültür ve ideoloji taşıyıcı dışlılarından birisidir. Sistemin çalışmasında yetiştirilecek insanın biçimlendirilmesinde bir aktördür. Ayrıca siyasal sistemin yöneticilerin denetimi ve gözetimi altında ücretle çalışandır.

Türkiye Cumhuriyeti bir Ulus Devlet olarak kurulmuştur. Ulus Devletlerin kuruluşu da kapitalizmin gelişmesi, ticaret, ekonomi, üretim, ulaşımın yoğunlaşması nedeniyle dil, tarih, coğrafya ve gelecek birliğinin oluşmasına etki ediyor. Ulus devletlerin temel felsefesi ve dayanaklarını: Ulusal bağımsızlık, bireysel ve toplumsal özgürlük, İnsan Hakları, bilim temelli düşünme, laik yapı, hukuk güvencesi gibi ilkelere oluşuyor. Toplumsal değişim, kalkınma, çağı yakalama, hatta önüne geçme gibi örtük hedefleri ve bu hedefleri sahiplenen idealist(ülkücü) öğretmen vardır.

Öğretmen Andı

“Türkiye Cumhuriyeti anayasasına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine, anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağıma;

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma

Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağıma,

İnsan haklarına ve anayasanın temel ilkelerine dayanan millî, demokratik, lâik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

Öğretmeni yetiştiren egemen “erg”, “güç” onu nasıl şekillendireceğini, nasıl hizmet edeceğini, hangi ideolojik yapı ve felsefeyle donatacağını da belirliyor. Yukarıdaki **“Öğretmen Andı”** da sizin görevinizin genel siyasal çerçevenizi, özgürlük alanlarınızı da büyük oranda belirliyor. Bunları dikkate alarak adım atacaksınız ve öğretmenlik yapacaksınız.

Öğretmen Yetiştirmenin Gereği

Öğretmen yetiştirme, iktisadi anlamda özel mülkiyetçi kapitalist ekonomik sisteminin, siyasal anlamda ise ulusal devlet biçimlerin oluşma sürecinde başlamıştır. Öğretmen yetiştirme işi, devlet denetiminde, özellikle ekonomik olarak gelişmiş devletlerde başlamıştır. Çağdaş anlamda ilköğretmen okulunun kuruluşu 1794’te Paris’te gerçekleşmiş, daha sonra bu okul Paris Üniversitesine katıldı. ABD’de ise öğretmen okulu 1839’da kuruldu. Eğitimde gelişim hareketlerini tartışırken toplumsal yapıya çok yönlü bakmaya önem vermemiz gerekir.

“Lokomotif veya telgrafta da kişisel icatlar olarak kabul etmemiz mümkündür. Halbuki sanayi ve ticaret tarzlarında meydana gelen yenilikler, değişen toplumsal durumun, oluşmakta olan yeni toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılıyorsa, eğitim yönetiminde ve ders programlarında, yeni ders eklemelerde de yapılan yenilikler öyledir.”(Dewey, 2019:24)

Burada, okul, toplumsal gelişmelerin önünde değil de arkasından gittiğini, ders eklemelerle ve programları ve öğretim yöntemlerinde yeniliklere gidilerek toplumla okulun koşut biçimde gitmesi gerektiğine işaret ediyor. Dewey, toplumsal koşullar radikal bir şekilde değişmiştir; o yüzden eğitimde de aynı şekilde

köklü, sarsıcı değişikliklere gitmek kaçınılmazdır. Yoksa eğitim çağı, zamanın dışında kalır.” diyor. (Dewey, 2019:27) Diğer bir söyleyişle, hayatı okula taşımanın kaçınılmaz olduğuna işaret ediyor.

Despotik Okullara ve Eğitim Anlayışına Son

Günümüzde öğretmen ve bağlaşıklık olarak eğitim sorunu tartışılmaktadır. Öğretmen Okulları, yetmez Köy Enstitüleri yeniden açılmalıdır söylemi dile getirilmektedir. Çağcıl, ekonomipolitigi, felsefi temeli ve bu nedenle tutarlılığı, geçerliliği olmayan bir söylemdir.

Cumhuriyet yeniden kurulmuyor ki! Oysa küresel sermeye ve ülkemiz bağlaşıkları, eğitim fakültelerini kapatmayı düşünüyor. Mesleki Yeterlilik Kurumuyla belli ölçütlerle, belirlenmiş sertifikalar yoluyla öğretmen alımını planlamaktadır. Ülkemizde, niteliği tartışmalı binlerce öğretmen adayı yetiştiriliyor. Bunlar işsiz ve piyasada sıradan işlerde çalışmaktadırlar. Bu kalabalığı işe almak sorun çözülemez! Biz daha klasik anlamda öğretmen yetişmede gelecek on yılda ne kadar öğretmene ihtiyacımız olduğunu belirlemede sınıfta kalıyoruz. Sorunun kaynağı, önündeki sorunu çözebilir mi?

Öğretmen yetiştirme politikasının tıkanması, eğitim sisteminin tıkanması ve tükenmesidir. Türkiye son yirmi yılda ciddi anlamda sadece bir eğitim krizi değil bir sistem dahası bir yönetim krizi yaşamaktadır. Yönetici katman, cumhuriyet sisteminin ideolojik yapısıyla uyum sağlamadığı, onu ciddi anlamda sorgulayamadığı ve olanı biteni anlamadığı görülüyor. Bunun kanıtı da akıl, bilim, sanatın temsilcisi öğretmenin yerine “imamı” öne çıkarmasıdır. Bu zihinsel yapıdan başka bir beklentimiz olamaz.

Günümüz okulları, öğretmenleri, programları, öğretmenleri yetiştiren öğretmenlerin öğretmenlik anlayışları “ekonomipolitik” ve felsefi tutarlılık anlamında sorgulanmalıdır. Bu kadar büyük emek, maddi kaybı toplumun kaldırması olası değildir. Elbette yeni kurgulara ihtiyacımız vardır.

Okul doğrudan yaşamın içinde ve yaşamın olmalı,

Okul yaşamla akmalı, ekonomiyle, bilimle, sanatla eş zamanlı değişmelidir.”

Öğrenenler olarak, öğrenciler üretkenlerle birlikte düşünmeli, birlikte araştırmalıdır.

Bu yeni anlayışın nasıl oturtulacağı, nasıl biçimleneceği üzerine kafa yorulmalıdır. Meslek edindirme kursları bir ön model olarak düşünülebilir.

Bu anlayış okulların despotik, kurgusal, tutsakevi yapılar olarak son bulmasıdır.

Ancak bunu yapmak için ekonomik ve yönetsel gücün dikkate alınması ve bilinmesi gerekir. Ekonomik, politik güç, felsefi tutarlılık, bilimsel öngörü yoksa kurgu bir ütopya olarak kalır.

Kaynaklar

- Bakırcıoğlu, Rasim(2018). Ansiklopedik, Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bora, Tanıl.(2020). Köy Enstitüleri, Birikim Dergisi, Nisan sayısı, İstanbul.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı.(1964). **Pedagojide İhtilal. İstanbul.**
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı.(1944). **Rüyamdaki Okullar, Yeni Adam Yayınları, İstanbul.**
- Devellioğlu, Fethi,(2002). Osmanlıca Türkçe Sözlük, İstanbul
- Dewey Jean.(2019). Okul ve Toplum. Pegem Yayınları, Ankara.
- Hanaçerlioğlu, Orhan(1979). **Felsefe Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Hanaçerlioğlu, Orhan(1977). **Ekonomi Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kaşkarlı Mahmut(1999). Divan-ı Lugat-İt Türk, ATDTK, Ankara.
- Schleicher, Andreas.(2019). **Dünya Okulu, 21. Yüzyılın Okul Sistemi Nashl Kurgu lanmalı**. Ç.Ş.Karadeniz, BAU Yayınları, İstanbul.
- Öncül, Remzi. (2000).**Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**, MEB, İstanbul.
- Paolo, Freire.(1991). **Ezilenlerin Pedagojisi**. Ç. D. Hattaloğlu,E. Özbek, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Marx, Karl, Frederich Engels.(2018). **Alman İdeolojisi/ Feuerbach**, S. Belli, Sol Yayınları, Ankara.
- Rousseau, Jean j.(2009). **Emile**, Ç.Y. Avunç, T. İş Bankası Kül tür Yayınları, İstanbul.
- Rosenthal, M, ve P. Yudin.(1980). **Materyalist Felsefe Sözlüğü**, Ç. E. Aytekin, A. Çalışlar, Sosyal Yayınları, İstanbul
- TDK. (2005).Türkçe Sözlük, TDK Yayını, Ankara.
- Wofford, Kate V.(1952). **Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor**. Çev. F. Varış, MEB, Ankara.
- Wells, Harry K. (1986). **Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm**, Ç.T. Yılmaz, SorunYayınları, İstanbul.